

Dr. Janko Komljenović - utemeljitelj kirurške znanosti u Sušaku

---

Vukas, Duje; Komljenović, Dean; Vukas, Duje ml.

Source / Izvornik: **Medicina, 2001, 37, 79 - 86**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:184:681760>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Medicine - FMRI Repository](#)

Dr. JANKO KOMLJENOVIC – UTEMELJITELJ KIRURŠKE ZNANOSTI U SUŠAKU

JANKO KOMLJENOVIC - THE FOUNDER OF SURGICAL SCIENTIFIC WORK AT SUŠAK HOSPITAL

Duje Vukas, Dean Komljenović, Duje Vukas ml.

SAŽETAK

Ovaj je rad osvrt na život i djelo doc. dr. Janka Komljenovića (1897.–1966.), jednog od dominantnih ličnosti u medicini riječkoga kraja u 20. stoljeću. Dr. Komljenović je osnivač modernoga kirurškog odjela sušačke bolnice 1936. godine, koju je vodio (osim u vrijeme ratnih okolnosti Drugoga svjetskog rata) do umirovljenja 1961. godine. Njegov je životni put obuhvaćao impozantnu polispecijalističku edukaciju u vrhunskim medicinskim centrima, sudjelovanje u razvoju Kirurške klinike u Zagrebu tijekom više od deset godina, no većinu je svoga profesionalnog djela iskazao upravo svojim radom u Rijeci. Bio je oličjenje kirurškog djelatnika nepresušne energije i znanja te vrhunske kirurške perfekcije, uzor znanstvenika kirurške djelatnosti u više kirurških grana. Njegovo djelo ostavilo je traga u razvoju sušačke kirurške klinike, gdje je započeo nastavu kirurgije na riječkome Medicinskom fakultetu. Visok domet postigao je u abdominalnoj, torakalnoj kirurgiji, pogotovo u traumatologiji, gdje je uveo vlastitu metodu unutarnje osteosinteze dugih kostiju. Pionir je naše transfuziologije, ličnost koja je sušačku kirurgiju uvela u eru moderne znanstvene medicine.

KLJUČNE RIJEČI: Povijest medicine, Rijeka, Hrvatska, Komljenović

Nitko na svijetu nije jači, od čovjeka koji zna.
Stjepan Radić

U razvoju kirurgije u gradu na obalama Rječine bilo je uspona, nejednolikosti i svijetlih trenutaka. Ti su trenuci bili uvjetovani razvojem Rijeke i Sušaka u uvjetima njihovih neravnih, uzbudljivih i teških povijesnih okolnosti, kao i razvojem medicinske struke i znanosti. Jer kirurgija ima uvijek posebno mjesto u kliničkoj medicini općenito, a burna povijest, u kojoj je bilo izraženo prokletstvo razdvojenosti jednoga grada, nije se povoljno odražavala na uspon medicinske struke. Ipak je povremeno dolazila do izražaja i posebnost ovoga

Ustanove: Kirurška klinika, Klinički bolnički centar u Rijeci, Medicinski fakultet u Rijeci

Prispjelo: 24. studenoga 2001.

Prihvaćeno: 5. prosinca 2001.

Adresa za dopisivanje: Prof. dr. sc. Duje Vukas, 51000 Rijeka Mihačeva draga 5, tel.: 051-514868, faks: 051-218-861, e-mail: vukasprof@yahoo.co

ABSTRACT

This paper is dealing with the life and work of Janko Komljenović (1897-1961), M.D. Ass. Professor of University Medical Faculty in Rijeka. He was one among greatest persons in the field of medicine through the 20th century in the region of Rijeka. Dr. Komljenović was the founder of modern surgical department of the new Sušak Hospital in 1936. and its head through many years, except in the time of Second world war. His life time was marked by his impressive polispecialistic education in best centers of excellence. He took part in development of University Surgical Clinic in Zagreb in ten years period. Dr. Komljenović was a model of a surgeon of exemplary energy, knowledge and surgical perfection. He was interested in various fields of surgery and his main scientific successes are remembered in abdominal, thoracic surgery and in traumatology. And was especially known because he introduced in practice his own methods of internal osteosynthesis (compressive screw synthesis). He was also the pioneer of our transfusiology. His work and achievements as well as high level of his scientific and professional practice were facts that introduced the surgery of Sušak hospital into the era of modern scientific clinical medicine.

KLJUČNE RIJEČI: The history of medicine, Rijeka, Croatia, Komljenović

grada u kojem je mnoštvo različitosti i razmeđe povijesnih interesa donosilo utjecaje i vrijednosti iz više centara šire europske regije. To se dogodilo i riječkoj medicini i kirurgiji, prije svega utjecajem dominantne njemačke i austrijske medicine na razmeđu 19. i 20. stoljeća, ali i talijanskih prominentnih medicinskih škola odakle su dolazili vrsni *medicusi* i gdje su se educirali i ljudi ovoga kraja, koji su poslije postajali prominenti riječke medicine.

A Rijeka, grad u kojemu se tragovi kirurške djelatnosti naziru već u 15. stoljeću, u kojemu su djelovali jedan Salcher, Antonio Grosich ili Komljenović, bila je razumljivo osuđena na medicinski uspjeh i uspon medicinske struke i znanosti.

Primarijus Janko Komljenović, poslije docent, nezao bilazna je osoba i jedan od temeljnih kamenova riječke i sušačke medicine i kirurgije, čovjek koji je povezao vremena, a svojim teškim i upornim radom uveo sušačku

kirurgiju u sferu moderne struke, jedna je od najznačajnijih ličnosti riječke medicine 20. stoljeća.

Rođen je 1887. u Velikom Gracu u Sisačko-glinskoj regiji (tadanja Krajinjsko-primorska oblast). Osnovno obrazovanje završava u svom kraju, a na daljnje školovanje odlazi sa starijim bratom, koji mlad umire od sušice. Prvu gimnaziju u Zagrebu završava 1916. godine. Daljnje mu školovanje na Medicinskom fakultetu prekidaju Prvi svjetski rat. Medicinski studij pohađa u Innsbrücku i u Beču, gdje je 1924. promoviran u doktora medicine. Tijekom studija radio je u Anatomskom institutu prof. Hochstättera na slavnom Toldtovu institutu. Njegov indeks krasi potpisi velikana poput Wenchebacha, Chvosteka, Mölera Pichmana i Duricka. Poslije je petnaest mjeseci radio na Patološko-anatomskom institutu prof. Saltykova u Zagrebu kao stipendist Rockefellerove zaklade. Sudjelovao u svim oblicima rada patološko-anatomskog instituta Kraljevskoga sveučilišta u Zagrebu. Poslije radi u bolnicama – 1925. kao aspirant u kliničkoj bolnici u Zagrebu, od 1926. na Kirurškoj klinici u Zagrebu pod vodstvom njezina utemeljitelja prof. Julija-Julka Budisavljevića bio je asistent deset godina (slika 1.). Godine 1929. položio je s odličnim uspjehom državni stručni asistenti ispit Sveučilišta i Ekonomsko-komercijalne škole.¹ Bio je rado viđeni konzilijar zagrebačkih sanatorija. Godine 1936. dolazi na Sušak gdje je izabran za voditelja Kirurškog odjela novoosnovane Banovinske bolnice.

Slika 1. Kirurzi Kirurške klinike u Zagrebu sredinom dvadesetih godina. Prim. Komljenović je drugi s lijeve u gornjem redu. Prof. Julije Budisavljević, osnivač Klinike, u prvom redu u sredini.

Nova sušačka bolnica (građena od 1931. do 1934.)² bila je, zahvaljujući naporima Senata gradskih otaca (poglavarstvo Sušaka), ubrzo po početku rada obogaćena vrsnim stručnjacima, visokokvalificiranim liječnicima za vođenje novih odjela. Na temelju natječaja i mišljenja prof. Julija Budisavljevića i doc. Pliverića, na mjesto voditelja Kirurškog odjela imenovan je po dekretu bana Savske banovine, dr. Viktora Ružića, dr. Janko Komljenović (slika 2.) U isto su vrijeme u Sušak stigli i znameniti liječnici: dr. Silvije Novak, internist, dr. Jakov Bakotić, otorinolaringolog, te drugi liječnici specijalisti:

dr. Milan Berger, ginekolog, dr. Andrija Car, oftalmolog, dr. Lujo Križ, radiolog, i dr. Niko Bonetić, dermatovenereolog, te mr. ph. Ivo Breithut, šef ljekarne. Njihova je djelatnost, uz liječnike sekundarce (dr. Davor Perović, dr. Zdravko Kučić i dr. Ante Vukas),³ omogućila primjenu moderne medicine u potpunosti.

Slika 2. Prim. Komljenović sa suradnicima – dr. D. Petrović i dr. P. Županom, uz medicinske sestre milosrdnice, godina 1937.

Kraljevska banska uprava Savske banovine u Zagrebu visoko ocjenjuje doktora Komljenovića kao primarnog liječnika na dužnosti kod Opće javne banovinske bolnice u Sušaku⁴. Dr. Komljenović unapređuje rad i opremu Kirurškog odjela⁵ koji upravo zahvaljujući njemu postaje jedan od prominentnih u regiji.

Događaji Drugoga svjetskog rata i osobite okolnosti Rijeke i Sušaka, odvođe dr. Komljenovića u internaciju u Italiju, gdje je ipak imao mogućnosti raditi u Ortopedskom institutu *Rizzoli* u Bologni i u Institutu za plućnu tuberkulozu *Forlanini* u Rimu. Po padu Italije priključuje se našoj antifašističkoj vojsci, vodi kiruršku djelatnost u bolnici u Pazinu, biva zarobljen, vraća se potom s prof. Milanom Pricom st. na Sušak. Put ga zatim vodi u partizanske bolnice do kraja rata, postaje glavni kirurg garnizonskih bolnica u Zagrebu i šef Kirurške službe armijske bolnice (slika 3.). Godine 1946. i treći put dolazi na Sušak, polaže zakletvu 1947.,⁶ i nastavlja voditi Kirurški odjel do umirovljenja, podiže ga na zavidnu razinu i u njemu završava svoj impozantni opus, odgaja velik broj kirurga i drugoga medicinskog osoblja u redu, radu i temeljitosti. Sušačka je bolnica već pedesetih godina bila vrsna medicinska ustanova u kojoj su radili listom ugledni i priznati liječnici raznih struka (slika 4.).

Na novoosnovanom riječkome Medicinskom fakultetu, temeljem povijesne promemorije akademika Štampara⁷ i poslije odlukom Medicinskog fakulteta od 22. listopada 1955. i potvrdom Sveučilišnog savjeta u Zagrebu 4. studenoga 1955. godine, nastava iz kirurgije u Rijeci povjerena je primarijusu dr. Janku Komljenoviću i primarijusu dr. Anti Medaniću. Nakon habilitacije u prosincu 1957. godine, Komljenović vodi nastavu kao naslovni docent. Njegov habilitacijski rad nosi naslov:

Liječenje kosih prijeloma dugih kostiju. Odlaskom u mirovinu početkom 1961. godine, kirurški rad nastavlja u klinici i SR Njemačkoj, u Mönchengladbachu, gdje radi do kraja života, 1966. godine.

Slika 3. Prim. Komljenović na slici za posjeta maršala J. B. Tita i dr. Juliusa Kirurškoj armijskoj bolnici u Zagrebu, 1945.

Osobine dr. Komljenovića prof. Julije Budisavljević označio je u Svjedodžbi od 31. svibnja 1936. godine, kojom ga preporuča za prijam na rukovoditeljsko mjesto Banovinske bolnice u Sušaku. Iz nje izdvajamo: "Točno poznavanje teoretskog dijela kirurške discipline, potpuno svladavanje svih modernih pretražnih metoda, savjesnost pri postavljanju indikacija za operaciju, njegova osobita manualna spretnost i velika ljubav za operativni rad, te solidna predizobrazba u patološkoj anatomiji pridonijeli su tome da se gosp. Komljenović u

kratko vrijeme razvije u prvorazrednog operatera koji je s izvrsnim uspjehom izveo i najveće kirurške zahvate. Uz izvrsnu specijalističku spremu, on raspolaže velikim općenitim medicinskim znanjem i s velikim marom prati moderna saznanja i sam se bavi znanstvenim radom". I dalje "...U gospodinu Komljenoviću upoznao sam čovjeka odlična karaktera, koji je zbog svoga lijepog i humanog postupanja s bolesnicima i autoritativnog ali pravednog prema radnoj okolini, općenito štovani i voljeni."⁸

A prof. Dmitrije Juzbašić i prof. Ferdo Grospić u prijedlogu Fakultetskom vijeću Medicinskog fakulteta u Zagrebu, pri postupku habilitacije dr. Janka Komljenovića godine 1957. ističu "...uspješan pedagoški rad i sudjelovanje u izgradnji i razvoju Kirurške klinike u Zagrebu, na kojoj je pored ostalog dao značajan prilog u razvoju torakalne kirurgije i to u cijeloj našoj zemlji. Uzdigao je na visoki stručni nivo kirurški odjel Sušačke bolnice, a vrsnost organizacije i pedagoškog rada su također za istaknuti. Ima ugled jednog od najviđenijih i najprominentnijih kirurga u Hrvatskoj. Njegov naučni rad proizlazi iz tematike svakodnevnog rutinskog rada, koji znanstveno proučava, što dovodi do vrsnih postignuća. U radu sa studentima ima glas i rutinu odličnog predavača".⁹

Kirurška struka u bolnici na Sušaku bila je uvedena već u staroj bolnici gdje radi dr. Velimir Guteša i njegov asistent dr. Petar Župan, koji uz doktoricu Desu Petrović (vrlo sposobnu i nadarenu ženu), nastavlja rad uz primarijusa Komljenovića i u novom odjelu kirurgije. U rano poslijeratno vrijeme (1946.) Kirurškom se odjelu

Slika 4. Liječnici "Opće bolnice Sušak" 1955. godine. Prim. Komljenović treći s lijeve u prvom redu.

priključuju dr. Branko Fink, dr. Solter i dr. Vjekoslav Pirjavec, 1950. dr. Gavrilović, 1954. dr. Boško Čorak i dr. Zvonimir Brozović, od 1956. dr. Jerko Zec i dr. Nikola Zaninović i 1958. dr. Zlatko Hlebec i dr. Duško Negovetić (slika 5). U kirurškoj djelatnosti značajna je bila povezanost s tadašnjim urološkim odjelom u kojem u poratnom vremenu djeluju dr. Zmajević, dr. Šestić, dr. Juzbašić, a poslije dr. Igor Pakušić i dr. Dasen Razmilić. Prim. Komljenović sudjeluje u radu odjela i djeluje i kao njegov operativni, ali i stručni nadvoditelj. Odljel će poslije postati dio Kirurške klinike.

Slika 5. Docent dr. Komljenović sa suradnicima: dr. Z. Hlebec, dr. Z. Brozović, dr. J. Zec, dr. B. Čorak i dr. H. Bosner, 1958.

STRUČNA I ZNANSTVENA DJELATNOST

Dr. Komljenovića (slika 6.) bio svestrani kirurg polispécialističkog znanja i edukacije. Njegov je interes bio usmjeren na sva područja kliničke kirurgije. Segmenti njegova djelovanja mogu se ovako prikazati:

– U ukupnosti kirurške kazuistike i tada je bila dominantna djelatnost abdominalne kirurgije, gdje je upravo dr. Komljenović započeo rutinski izvoditi zahvate resekcije želuca u ulkusnoj bolesti u doba dok je npr. (prema kazivanju pok. prof. Zeca) u Americi rutinska procedura još bila gastroenteroanomoza. Rani referati i demonstracije dr. Komljenovića u sekciji kirurškog društva u Zagrebu odnosile su se i na akutna krvarenja iz želuca, na arterioezenterijalni zatvor crijeva, sarkomatoznu bolest želuca i rektuma, ciste pankreasa, ali i na urološku kazuistiku, primjerice maligniteta bubrega.

– Kirurško liječenje plućne tuberkuloze prevladavalo je godinama u njegovu kirurškom radu. Dr. Komljenović bio je zapravo jedan od pionira te kirurške djelatnosti u nas. To nam govore radovi o kirurškom liječenju plućne tuberkuloze prikazani na I. kongresu kirurga Jugoslavije 1934. i I. jugoslavenskom fiziološkom kongresu iste godine, te publikacija o proširenoj gornjoj torakoplastici kao operativnoj kolapsnoj terapiji plućne tuberkuloze.¹⁰⁻¹² Metode gornje torakoplastike u svrhu liječenja kavernozne tuberkuloze uvode se umjesto totalnih torakoplastika da bi se sačuvala dobra funkcija donjeg lobusa. I dok se u svijetu još vodi rasprava o prednostima i nedostacima pojedinih vrsta proširenih gornjih torakoplastika (Graf, Axel, Nissen),¹³ dr. Komljenović u terapijski postupak već 1932. uvodi gornju, odnosno gornju proširenu torakoplastiku, metodu koja je u to doba bila još vrlo atraktivna (Spitzenplastik, Oberlappenplastik).¹⁴ I poslije, u sušačkoj bolnici, postojalo je posebno odjeljenje za kiruršku tuberkulozu.³

– Godine 1937. dr. Komljenović je objavio prikaz prostrijelne rane srca i uspješno kirurško liječenje kardiorafijom.¹⁵ Zanimljivo je spomenuti da je u istom broju *Liječničkog vjesnika* o istoj tematici pisao i prim. dr. Ante Medanić, poslije rukovoditelj Kirurškog odjela Opće bolnice U Rijeci. No i poslije, na Kirurškom odjelu na Sušaku, razvija se zanimanje i za kirurško liječenje bolesti krvnih žila i srca. Na to može uputiti prikaz ozljede vlastitim venskim materijalom provedene pedesetih godina.¹⁶ Važno je zabilježiti i trogodišnji boravak bliskog suradnika dr. Komljenovića, dr. Branka Finka, pedesetih godina na odjelu za srčanu kirurgiju na *Albert Einstein Univerzitetu* i *Bronx Hospital* u New Yorku, gdje je proučavao metode ekstrakorporealne cirkulacije, primjenu sintetskih materijala u angiokirurgiji i metode portokavalne kirurgije. Iako ta njegova saznanja nisu u to vrijeme i u ondašnjim okolnostima mogla biti realizirana, ipak je to bio začetak odnosno uvod u kasniji razvoj kardiovaskularne kirurgije na sušačkoj kirurgiji.

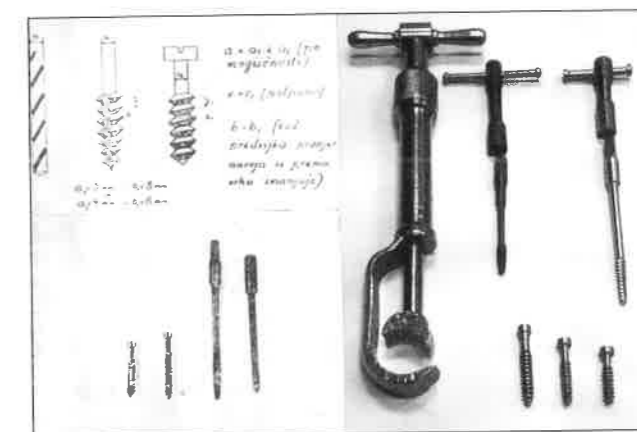

Slika 6. Operativni zahvat prim. Komljenovića 1958. Uz asistente – prim. B. Finku i dr. J. Zeca i medicinsku sestru Đurđu. Operaciju opserviraju prim. J. Bakotić i prim. A. Vukas.

– Iskustva prim. Komljenovića iz ratne kirurgije bila su objelodanjena referatom na III. kongresu vojnih liječnika 1945. godine¹⁷ i publicirana u Vojno-medicinskom pregledu iste godine.¹⁸ Odnose se na ozljede prsnog koša tijekom rata, na opis glavnih ozljeda, simptomatologiju i načine zbrinjavanja uz konfrontaciju metoda i rezultata prema stranim, ruskim, odnosno njemačkim autorima. Ovdje je potrebno istaknuti da svaka generacija kirurga u nas ima, na žalost, vlastita ratna iskustva koja prenosi mladim generacijama. Nakon dr. Komljenovića, upravo je Kirurški odjel sušačke bolnice postao mjesto gdje se sve do danas predaje kolegij iz ratne kirurgije, djelatnosti koju je započeo dr. Komljenović.

– Dr. Komljenović je bio vrstan traumatolog, poznat po virtuoznom umijeću repozicija prijeloma, ali i plasmana sadrenih udloga već u ranoj svojoj kirurškoj praksi. U traumatologiju je uveo vlastite metode osteosinteze, i to vlastite izrade, već u ranim pedesetim godinama. To se ponajprije odnosi na kompresivnu osteosintezu vijkom. Originalnost je metode u uvođenju predvijka, odnosno ureznice, koju je opisao prije drugih, kao i način rada u postavljanju vijaka, kompresiju sinteze vijkom s golim vratom. Izradio je odličan fikstor koji olakšava postupak u radu sinteze, prije svega kosih i spiralnih prijeloma dugih kostiju. Postupak je temelj njegova rehabilitacijskog rada *Liječenje kosih prijeloma vijkom (kao jedinim fiksacijskim sredstvom)*. Godine 1964. na Kirurškom kongresu u Dubrovniku i u kasnijoj publikaciji iste godine, dr. Brozović je upozorio na vrijednost ove metode, prikazujući originalne autorove crteže i (slika 7.) (izrađene s prof. Križanom) i desetogodišnje rezultate liječenja tom metodom.¹⁹ U ranim pedesetim godinama, kada se u svijetu raspravljalo o značenju konfiguracije vijaka,²⁰ Komljenović uvodi vijak za sintezu, mnogo bolji od tada primjenjivanih Schermanovih, s osobinom široka navoja. "Komljenović je primijenio metodu koju je adoptirao od metalaca metodom, kojom oni uvode vijak u metale. Kad se želi u metalu izraditi urez za vijak, najprije se običnim svrdlom napravi glatka rupa promjera vijka, bez njegovih nareza. Nakon toga se instrumentom, koji se naziva ureznica u tom kanalu prave žljebovi, koji dimenzijama, kako dubinskim tako i razmakom, odgovaraju potpuno adekvatnim narezima vijka. Metalni vijak nakon toga lako ulazi u drugi metal i ondje vrši svoju funkciju. Potpuno isti princip i potpuno isti instrument primijenio je Komljenović u metodi kompresivne osteosinteze..."²¹ Ureznica je imala konusni oblik s tri uzdužna ureza, a u radu s njome nije bilo detritusa u izdjelanom žljebu. Dakako da danas svi udžbenici i sva praksa osteosinteze i svi tehnološki kompleti osteosinteze imaju taj princip i taj instrument.^{22,23} Idući opis postupka ureznicom kao Komljenovićev i isti princip oblika navoja vijaka naći će se nakon toga u literaturi traumatološke djelatnosti.²⁴ Svjedoci Komljenovićeve tadašnjeg rada, svjedoci su i njegova novatorska i prvenstva u toj metodi. Nije tajna da su odmah nakon njegova vrlo uspješna referata o vlastitoj metodi

na Kongresu kirurga u Beogradu 1955. godine,²⁵ stigla gospoda iz Švicarske, kojima je on ljubazno pokazao svoj instrumentarij. Gospoda su pripadala, usput budi rečeno, grupi AO (Arbeitsgemeinschaft für Osteosynthesfragen), koja u to vrijeme nije imala nešto slično. Jer Grupa AO započela je svoj razvoj na temeljima rada Roberta Danisa početkom pedesetih, a studijska multi-specijalistička grupa osnovana je nakon pismenih njihovih izvješća na sastanku u Churu 1958. godine.²⁶ Poslije je metoda razvijena za svaki pristup kostima. No dobrohotnost dr. Komljenovića i izostanak patentiranja i dokazanog pisanog traga prvenstva, oduzeli su mu autorsko pravo za metodu koju je izumio.

Slika 7. Originalni crtež i slika instrumenata unutarnje osteosinteze, koje je dr. Komljenović prvi uveo u svjetsku traumatologiju.

Ipak, ovaj postupak ima veličinu i povijesno značenje slično onima, uvijek spominjanih otkrića velikih Riječana, dr. Grossicha i dr. Funderlea.

– Prim. dr. Komljenović bio je pionir transfuziologije u Hrvatskoj. Transfuziološku je praksu obavljao u vrijeme svog rada u Kirurškoj klinici u Zagrebu, ali i u drugim bolnicama toga grada, već u dvadesetim godinama. Među prvima je određivao krvne grupe i tome je poslije naučio mnoge svoje učenike. Sami su proizvodili antiserume za određivanje krvnih grupa i titrirali su ih. Godine 1949. osniva Kabinat za transfuziju krvi u sušačkoj bolnici. Sam je, uz pomoć kućne tehnike i tvornice stakla u Puli, dizajnirao sustav za primjenu krvi (kapaljke). Bilježimo i datum prve indirektno transfuzije u Sušaku – 14. veljače 1951. Razumljivo da je i sam bio mnogostruki davalac krvi. Prema pisanju prof. dr. Ksenije Vujaklije-Stipanović,²⁷ ne može se govoriti o razvitku transfuziologije na našim prostorima a da se ne spomene ime dr. Janka Komljenovića.

– Dr. Komljenović bio je začetnik fizikalne medicine u sušačkoj bolnici. Smatrao je da je dužnost kirurga da od prvoga dana po operaciji provodi metode fizikalne medicine i to je i primjenjivao i tome davao iznimno značenje. Poslije je osnovana fizijatrijska služba u riječkoj bolnici pod vodstvom dr. Licula, pa je i razvoj fizijatrije bio objedinjen za dvije ustanove.

SJEĆANJE NA VELIKANA

Primarijusa dr. Janka Komljenovića prati karizma legendarne ličnosti. Uspješnim je operacijama pomogao bezbroju naših ljudi. Stariji ga se žitelji sjećaju sa strahopoštovanjem i uvijek s divljenjem. Liječnici koji su imali sreću raditi s njim, listom spominju njegov olujni karakter i osebujni temperament tijekom kirurškog rada, koji je katkad sve zahvaćao. Mir u operacijskoj dvorani uvijek je bila naznaka iznimno teškoga stanja ili nepovoljna tijeka zahvata. Osnovno što ističu jest poštovanje njegove principijelnosti i snage. Primarijus Fink, njegov prvi suradnik i odlično obrazovani kirurg, poslije ga se sjećao nazivajući ga "naš stari... bježali smo od njega kad bismo pogriješili".

Gigantska figura Komljenovićeve dominirala je i bila je sinonim jednoga velikog, sada dalekog vremena, koje ulazi u riječku medicinsku povjesnicu (slika 8.). Nije mario za slobodno vrijeme. Medicina mu je bila jedini hobi. To je osobina pravih kirurga. Zna se da je u početnim godinama rada nebrojeno puta pročitao kiruršku enciklopediju Kirschner-Norman, koja je imala tisuće stranica. Njegov rad prekidao je samo kratak poslijepodnevni odmor. Svjetiljka na radnom stolu nikad noću nije trnula.

Recentno iznesena sjećanja njegovih suradnika govore nam sljedeće:

"Bio je stručnjak velike reputacije, pošten i milosrdan prema bolesniku, operirao je samo ako je bilo potrebno, sirotinju je operirao samo on. Bio je najkompetentniji svestrani kirurg (jedan od posljednjih 'integralnih' kirurga), koji je znao opskrbiti bolesti i ozljede sviju organa, znao je vrednovati moderne dosege anesteziološke struke, iako je dosta dugo i velike abdominalne zahvate vodio u lokalnoj anesteziji. Bio je kirurg i samo kirurg, do srži, bez afiniteta primjerice za glazbu ili pjesmu, izvanredno je bio stručno načitan. Bio je težak u suradnji na kirurškom poslu, što nije utjecalo na rad, i izvanredno osjetljiv na pogreške ili nesmotrenost asistenata na operacijama, koje je vrlo oštro ocjenjivao. Negativno se izražavao prema lukrativnom odnosu u kirurgiji i prema bilo kojem pokušaju lakog rada i zarade" (dr. B. Čorak).

"Dr. Komljenović imao je težak život. Podrijetlom sa sela, vinuo se u sferu uspjeha usred najviših medicinskih centara. Uvijek je išao težim putem. Nije čekao da, slijedom događaja, naslijedi velikog prof. Budisavljevića. No zagrebačka sredina i zagrebačka ograničenja vjerojatno ga ne bi bila ni prihvatila. Sudjelovao je u dva svjetska rata. Njegova domoljubnost odužena je njegovim djelom. Nije se vezivao za politiku, i bio je rezigniran pojavom da se politika može miješati u medicinu. Njegova jedina stranka bili su kirurgija, savjesnost i znanje. Odupirao se pokojim nepravdnim nezgrapnostima okoline u ocjeni njegova životnog puta. Društvo mu se nikada nije odužilo priznanjem koje je zaslužio, no on to nije ni očekivao. Njegov temperament i nerijetka

neraspoloženja prema suradnicima iznicali su iz njegova kirurškog 'kreda' i težnji prema perfekcionizmu i temeljitosti, ne samo anatomskom prikazu operacijskog polja. Za njega nije bilo lakog posla, sve je bilo najozbiljnije. U biti bio je skromna i druželjubiva osoba, iza njegove strogosti na poslu krio se snošljiv, drag i ugodan čovjek, štitio je mlade kolege kojima je bez iznimke bio vrlo strogi šef, ali uvijek na raspolaganju i pomoći. Bio je dinamično stvorenje i pun akcije, svestranošću je učio mlade, učio ih savjetom i svojim primjerom, nadzirao je laboratorij, izvanredno je poznavao rendgensku i patoanatomsku problematiku" (prim. dr. N. Zaninović).

Slika 8. Doc. dr. Janko Komljenović u vrijeme odlaska iz sušačke bolnice 1961.

"U svojem razdoblju bio je vrhunac naših kirurških dosega, bio je uvijek na pravome mjestu. Sjećamo se da bi prekidao operativni zahvat kako bi dao krv za bolesnika kojega operira. Njegov je rad utjecao na razvoj njegovih mladih suradnika, koji su poslije unaprijedili više kirurških i medicinskih specijalnosti na sušačkoj kirurškoj klinici (abdominalna, dječja, torakalna i plastična kirurgija, urologija i terapija dijalizom). Njegov je odlazak iz službe bio grub, nagao i nepravedan. Sjećamo se njegova posljednjeg, gnjevnog pogleda prema bolnici na odlasku. No tri su se već generacije njegove obitelji obrele na polju kirurške djelatnosti" (dr. D. Negovetić).

"Bio je naš učitelj u punom smislu te riječi. Meštar. Tjerao nas je korisno. Bio je strahovito inicijativan, škrat u pohvalama. Mladem je kirurgu najveća čast bila da ga Komljenović preporuča bolesniku za operatera. Visoko kritičan, nikad u potpunosti zadovoljan učinjenim. Uvijek sa strastvenom kontrolom učinjenoga. Visoko moralan. Na pitanje, zašto je došao ovdje u Primorje, odgovarao bi da je fasciniran mirom, tišinom i pito-mošću Primorja i njegovih ljudi, što je neobično volio, cijenio i razumio. Znao je reći da je mali dar od siromaha najljepša nagrada. Nad sirotinjom bi se znao i rasplakati. Koža mu je bila pretijesna – uvijek je nastojao ići naprijed, prema inovacijama. I stručnjaci iz drugih okli-na dolazili su i salijetali ga da procijeni njihove moguće medicinske izume. A nikad mu nije bilo teško, pješice, dakako, otići iz grada gdje je stanovao, u bolnicu na vrhu Sušaka. S prof. Novakom izvrsno se slagao i surađivao iako su bili suprotnih temperamenata. Naučio nas je biti pravim i svestranim kirurzima i dobrim doktorima. One subote, zadnjeg njegova radnog dana na Sušaku, asistirao sam mu na posljednjoj njegovoj operaciji, znajući da odlazi. Bio je to simfonijski koncert bez riječi. Tek poslije, potrčao sam za njim pitajući ga za istinu. 'Ne, nisu me potjerali, no ONI niti hvala ne rekoše.' Njegov neponovljiv lik gromovita bivstvovanja na Sušačkoj kirurgiji, ne zaboravlja se" (prim.dr. Z. Brozović).

Prim. Komljenović bio je osovina jedne prominentne zdravstvene ustanove. Kirurgiji je dao znanstveni zamah što se uz njegove suradnike i učenike prenio i u kasniji razvoj kirurške struke i Kirurškog odljela koji je ubrzo, upravo njegovom zaslugom, prerastao u Kiruršku kliniku.

No odlazak kirurga iz radne sredine nerijetko prati poneka nepravda i tjeskoba. Doktoru, docentu Komljenoviću je odluka o prestanku radnog odnosa²⁸ uručena od treće osobe koja ga je sreća na stubama bolnice. Mirno, dostojanstveno, svojim briljantnim stilom obavio je svoju posljednju operaciju i otišao je, ne vrativši se nikad u ustanovu kojoj je, može se reći, udahnuo život i uveo je u eru moderne medicine. Kako se ironičnom čini kasnija novogodišnja čestitka te iste ustanove u kojoj mu (s istim potpisom) želi sretnu 1962. godinu "uz toplu želju za još dugu Vašu aktivnost na zdravstvenom polju".²⁹

Dr. Komljenović je svojim primjernim djelom, radom i životnim opusom neosporno zaslužio da ga se spomene u medicinskoj povjesnici Rijeke i u povijesti grada općenito. U osobi primarijusa Komljenovića bile su sjedinjene osobine velikog kirurga i kliničara, a njegov nemirni duh vodio ga je putevima napretka medicinske znanosti, da bi je mogao primijeniti na bolesnom čovjeku. Svojim je neumornim radom i zalaganjem stekao afirmaciju jednog od najuglednijih kirurga ne samo u ovom kraju, već i u u čitavoj zemlji, pa i izvan njezinih granica. I, kao što još kaže oproštajno slovo i sjećanje, narod ga je volio.³⁰

ZAHVALNICA

Zahvaljujemo se gosp. dr. Branku Komljenoviću na pomoći koju je pružio savjetom, podacima i pisanim materijalom u stvaranju ovog rada. Dužnu zahvalnost upućujemo gospodi prim. dr. Zvonimiru Brozoviću, dr. Bošku Čorku, prim. dr. Nikoli Zaninoviću i dr. Dušku Negovetiću za opis svoga rada uz doc. dr. Janka Komljenovića, Zahvalni smo gospodinu Egonu Hreljanoviću na izradi fotomaterijala.

LITERATURA

1. Komisija za državni stručni asistentski ispit Univerziteta i Ekonomsko-komercijalne visoke škole, Zagreb. Diploma Br.16./1929.
2. Strčić P. Zdravstvena kultura u zapadnoj Hrvatskoj. U: Pavešić D, urednik: Medicinski fakultet u Rijeci 1955-1995. Medicinski fakultet (Rijeka) 1995.
3. Matejčić M. 40 godina glavne zgrade Kliničke bolnice "Dr. Zdravko Kučić" u Rijeci. Medicina 1975 ; 12:109-114.
4. Kraljevska Banska uprava Savske banovine u Zagrebu. Odluka o ocjeni Dr. J Komljenovića, Zagreb 15.7.1938.
5. Jakob Hlavka, Prva hrvatska tvornica medicinskih i kirurških instrumenata, ortopedskih aparata i podveza. Dopis Općoj banovinskoj bolnici u Sušaku, Zagreb 16.06.1936.:1-4.
6. Opća bolnica u Sušaku: Dokument br.207/47 od 29.1.1947.
7. Štampar A. Promemoria dekanu medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu travanj, 1955. u : Prilog za upoznavanje povijesti medicinskog fakulteta u Rijeci, U: Pavešić D, urednik: Medicinski fakultet u Rijeci 1955-1995. Medicinski fakultet Rijeka 1955.: 39-44.
8. Budisavljević J. Svjedodba, Kirurška klinika Univerziteta Kraljevine Jugoslavije. 31.5.1936.
9. Juzbašić D, Grospić E. Prijedlog Vijeću fakulteta, Tajništvo Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 11.3.1957.
10. Komljenović J., Kirurško liječenje plućne tuberkuloze. Kongres jugoslavenskog kirurškog društva,1934.
11. Komljenović J. Kirurško liječenje plućne tuberkuloze. Kongres ftizeološkog društva. Brestovac Ljubljana, Topolšćica, Zdravilski Vjesnik 1934.
12. Komljenović J. Novije metode u liječenju plućne tuberkuloze. Ftizeološki glasnik, 1939.
13. Nissen J. Die chirurgische Behandlung der Oberlap-penkavernen, Med Klin 1933. No23.
14. Komljenović J. Proširena gornja torakoplastika. Lij vjes 1934; 54 br.5: 225- 228).
15. Komljenović J. Operativno izlječen prostrijel srca. Lij vjesn 1937;57(IV):148-151.
16. Fink B. Upotreba venoznog transplantata kod mehaničke povrede arterije femoralis. Lij vjes 1960; 82: 403.
17. Komljenović J, Đukić N. Povrede grudnog koša u Jugoslavenskoj narodnoj armiji u Narodno oslobodilačkom ratu, III, kongres lekara Jugoslavijenske armije.15-45.
18. Komljenović J, Đukić N. povrede grudnog koša u Narodno oslobodilačkom ratu. Vojno medicinski pregled Br.4-6 1945.
19. Brozović Z. Kompresivna osteosinteza vijkom Medicina 1964;1 :255-262.

20. Bechtol C O, Lepper H Jr, Fundamental Studies in the Design of metal Screws for Internal Fixation of Bone, J Bone Joint Surg 1956; 38A: 1556.
21. Komljenović J. Operativno liječenje kosih prijeloma dugih kostiju, Neobjavljen rad, prema: Brozović Z, Kompresivna osteosinteza vijkom: Medicina 1964;1:255-262.
22. Harkes J W, Ramsey W C, Ahmadi B, Principles of Fractures and Dislocations u: Rockwood C.A, Green D P, ed. Fractures in Adults, II ed.1984. Lippincott Co, Philadelphia:1-147
23. Müller, M E, Allgöwer M, Willenegger H, Manual of Internal Fixation, New York, Springer Verlag 1970.
24. Mazzocca A D, Caputo A E, Browner B D, Mast J W, Mendes M W. Principles of internal Fixation. u Browner B D, Jupiter J B, Levine A M, Trafton P G, urednici : Skeletal Trauma, W B Saaunders Co.Philadelphia 1998:287-348.
25. Komljenović J. Liječenje kosih fraktura, Kongres Kirurga Jugoslavije, Beograd 1955.
26. Colton C L. The History of Fracture Treatment u : Browner B D, Jupiter J B, Levine A M, Trafton P G, urednici: Skeletal Trauma, W B Saaunders Co.Philadelphia 1998: 287-348.
27. Vujaklija-Stipanović K. Transfuzija krvi u transplanataciji bubrega, Disertacija, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 1989.
28. Opća Bolnica "Sušak" Riješenje br.01-460/1-1960,Rijeka, 29.10.1960.
29. Opća bolnica "Sušak"; Dok Br.01-634/1-1961, Rijeka 30.12.1961.
30. Brozović Z, Doc. dr. Janko Komljenović, In memoriam, Medicina, 1966; 3:277-278.